

Sygn. akt: I C 685/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 maja 2023 roku

Sąd Okręgowy w Gliwicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	Sędzia Sądu Okręgowego Katarzyna Banko
Protokolant:	Stażysta Karolina Kot

po rozpoznaniu w dniu 13 kwietnia 2023 roku w Gliwicach

na rozprawie

sprawy z powództwa D. P., A. P.

przeciwko (...) z siedzibą w W.

o ustalenie nieistnienia umowy kredytu

1. ustala, że umowa kredytu hipotecznego nr (...) / H. z dnia 26 września 2008r. zawarta pomiędzy A. P. i D. P. a (...) z siedzibą w W. jest nieważna;

2. zasądza od pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwotę 11.834,00 (jedenaście tysięcy osiemset trzydzieści cztery) złote tytułem zwrotu kosztów procesu.

SSO Katarzyna Banko

Sygn. akt I C 685/22

UZASADNIENIE

Powodowie A. P. i D. P. domagali się ustalenia, że umowa kredytu hipotecznego nr (...) / H. z dnia 26 września 2008r., zawarta pomiędzy powodami a (...) z siedzibą w W. jest nieważna ze skutkiem ex tunc, ewentualnie, w przypadku stwierdzenia braku podstaw do uwzględnienia w całości powyższego żądania, a zatem uznania przez Sąd, że ww. umowa kredytu jest ważna – ustalenia, że:

- postanowienia (...) z dnia 26 września 2008r., zawartej pomiędzy powodami, a (...) z siedzibą w W.;**
- postanowienia §(...) Zbioru ogólnych zasad kredytowania w zakresie udzielania kredytów hipotecznych (stanowiący załącznik nr do umowy kredytu);**
- postanowienia (...) załącznika do umowy kredytu hipotecznego opisanego jako "Załącznik nr(...) do umowy kredytu hipotecznego nr (...) / H. z dnia 26 września 2008r. oraz postanowienia dotyczące oświadczenia kredytobiorcy o świadomości ryzyka kursowego;**

4. postanowienia (w całości) załącznika do umowy kredytu hipotecznego opisanego jako "Załącznik nr 4 do umowy kredytu hipotecznego nr (...) /H. z dnia 26 września 2008r.";

stanowią niedozwolone postanowienia umowne i nie wiążą powodów (są bezskuteczne wobec powodów) od chwili zawarcia umowy. Nadto wnieśli o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz kosztów procesu. Powodowie podali, że umowa kredytu jest nieważna z powodu braku określenia w umowie kwoty i waluty kredytu. Nadto zarzucili, że zawiera ona niedozwolone postanowienia umowne.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa i zaprzeczył aby umowa była nieważna lub aby poszczególne jej postanowienia miały charakter abuzywny, a także że umowa kredytu nie zawiera określenia kwoty i waluty kredytu i jest sprzeczna z przepisami prawa bankowego; pozwanemu przyznano jednostronne prawo kształtowania kursów kupna i sprzedaży franka szwajcarskiego i tym samym pozwany ustalał ostateczną kwotę kredytu przeznaczoną do wypłaty; strona powodowa nie miała wpływu na treść postanowień umowy kredytu i nie miała możliwości negocjowania treści umowy; postanowienia umowy nie zostały ze stroną powodowa indywidualnie uzgodnione; postanowienia umowy rażąco naruszają interesy powodów oraz są sprzeczne z dobrymi obyczajami; umowa rażąco narusza zasadę równości stron, zapewniając pozwanemu możliwość w sposób jednostronny kształtować wysokość świadczeń powodów; w umowie pozwany przyznał sobie uprawnienie do jednostronnego i dowolnego kształtowania kursu CHF i naruszył równowagę kontraktową stron; postanowienia umowy kredytu nie są przejrzyste; pozwany nie udzielił szczegółowych i wyczerpujących informacji związanych udzielonym kredytem, sposób ukształtowania klauzul denominacyjnych w umowie spowodował całkowite przerzucenie niczym nieograniczonego ryzyka kursowego (walutowego) na powodów; umowa kredytu nie została wykonana.

Sąd ustalił, co następuje:

Celem zawarcia z pozwanym umowy kredytu hipotecznego była spłata kredytu zaciągniętego na zakup lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w G. przy ul. (...), sfinansowanie remontu przedmiotowego mieszkania, spłatę innych zobowiązań kredytowych oraz z przeznaczeniem na cele konsumpcyjne rodziny P..

W dniu 31 lipca 2008r. powodowie złożyli oświadczenie, z którego wynika, że pozwany przedstawił im ofertę kredytu hipotecznego w złotych, oraz że wybierają kredyty hipoteczny indeksowany do waluty CHF, mając pełną świadomość ryzyka związanego z kredytami, pożyczkami i innymi produktami zaciągniętymi w walucie obcej lub indeksowanymi do waluty obcej. dowód: oświadczenie k. 129 - 130

W dniu 10 września 2008r. powodowie złożyli u pozwanego wniosek o udzielenie kredytu hipotecznego w kwocie 223.700 zł denominowanego w CHF. dowód: wniosek kredytowy k. 124 – 126

W dniu 26 września 2008r. w G. została podpisana umowa kredytu hipotecznego nr (...) /H. denominowanego do CHF (w ramach (...)) przez A. P. i D. P., jako kredytobiorców. Przedmiotem umowy było udzielenie przez bank kredytu hipotecznego denominowanego, którego kwota (zgodnie z (...) umowy kredytu) wynosi 108.347,70 CHF, jednak nie więcej niż równowartość 220.000.00 zł. Okres kredytowania zgodnie z § 3 umowy kredytu (w brzmieniu nadanym mu aneksem nr (...) z dnia 29 sierpnia 2011 roku) miał trwać 348 miesięcy od dnia wypłaty pierwszej transzy. Kwota kredytu została wypłacona powodom w czterech transzach w PLN:

- a) I transza w kwocie 48.213,97 CHF, po kursie CHF 2,0785 została wypłacona powodom w dniu 1 października 2008r. w PLN w kwocie 100.212,74 zł;
- b) II transza w łącznej kwocie 9.948,84 CHF, po kursie CHF 2,2068 została wypłacona powodom w dniu 15 października 2008r. w PLN w łącznej kwocie 21 955,10 zł;
- c) III transza w kwocie 14.671,10 CHF, po kursie CHF 2,2834 została wypłacona powodom dniu 2 października 2008r. w PLN w kwocie 33.500,00 zł;

d) IV transza w kwocie 27.451,32 CHF, po kursie CHF 2,3435 została wypłacona powodom w dniu 30 października 2008r. w PLN w kwocie 64.332,16 zł.

Zatem w ramach przedmiotowej umowy kredytu pozwany wypłacił powodom środki pieniężne w łącznej kwocie 100.285,23 CHF - w złotychkach, tj. w kwocie 220.000,00 zł.

Kredyt jest oprocentowany według zmiennej stopy procentowej. Oprocentowanie kredytu ustalone zostało jako suma stopy bazowej i stałej marży banku, która wynosi 1.0000p.p. W dniu zawarcia umowy oprocentowanie wynosiło 3,9583 %. Stopa procentowa ulegała zmianie w okresach 6 – miesięcznych, przy czym za stopę bazową przyjęto stawkę LIBOR 6M. dowód: umowa kredytu hipotecznego nr (...)/H. k. 20 – 26 wraz z aneksem z dnia 29 sierpnia 2011r. k.59, załącznikiem k. 67, zaświadczenie k. 27

Załącznikiem nr 1 do umowy kredytu hipotecznego nr (...)/H. z dnia 26 września 2008r. jest Zbiór ogólnych zasad kredytowania w zakresie udzielania kredytów hipotecznych. Zgodnie z § (...) umowy powodowie oświadczyli, że przed podpisaniem umowy został im doręczony powyższy dokument, zapoznali się z jego treścią i uznali jego charakter za wiążący. W § (...) powyższego zbioru wskazano, że kredyt denominowany uruchamiany jest w złotych, przy jednoczesnym przeliczeniu na wybraną przez kredytobiorcę i określoną w umowie walutę, po kursie kupna dewiz według Tabeli kursów, tj. tabeli kursów walut (...) obowiązującą w momencie wykonywania operacji (§ 1 pkt 27). W przypadku wzrostu kursu waluty obcej w okresie między dniem zawarcia umowy a dniem uruchomienia kredytu lub transzy kredytu, kwota uruchomionego kredytu wyrażona w walucie wymiennej może być niższa niż kwota określona w umowie. Kwotę kredytu wyrażoną w walucie obniża się w takim stopniu, aby odpowiadała określonej w umowie równowartości kwoty kredytu w PLN. Zmiana kwoty kredytu w walucie w związku ze wzrostem kursu nie wymaga zawarcia aneksu do umowy (§ 18 ust.2). Spłata kredytu denominowanego wraz z odsetkami następuje w złotych, w ratach określonych w walucie kredytu z umowy kredytu, według przeliczenia z dnia wpływu środków na rachunek kredytowy kredytobiorcy, po ustalonym według Tabeli kursów kursie sprzedaży dewiz obowiązującym w banku w momencie dokonania powyższej operacji. dowód: Zbiór ogólnych zasad kredytowania w zakresie udzielania kredytów hipotecznych k. 60 – 66

Powodowie w załączniku nr (...) do umowy podali, że zapoznali się z treścią zawartej w nim informacji oraz, że jest im w pełni znane oraz wyjaśnione przez bank ryzyko związane ze zmianą stopy procentowej według której oprocentowane jest zaciągnięte przez nich zobowiązanie kredytowe. Z treści tego załącznika wynika, że pozwany poinformował powodów, iż:

1. Kredyt oprocentowany jest wg stopy procentowej dla depozytów 6-miesięcznych zwanej dalej stopą bazową, ustalonej w oparciu o:

1) stawkę LIBOR dla kredytów denominowanych w USD lub CHF – stawka LIBOR (London Interbank Offered Rate) stopa referencyjna dla krótkoterminowych pożyczek międzybankowych dla USD, CHF oraz innych walut, ustalana i publikowana przez British Bankers' Association (BBA) codziennie o godz. 11 czasu londyńskiego; stawka LIBOR jest kalkulowana dla USD i CHF w oparciu o bazę ACT/360 (faktyczna liczba dni dzielona przez 360), zaś rozliczenie ma miejsce po dwóch dniach roboczych od daty zawarcia transakcji,

2) stawkę EURIBOR dla kredytów denominowanych w EUR - stawka EURIBOR (European Interbank Offered Rate) – stopa referencyjna ustalana dla krótkoterminowych pożyczek międzybankowych dla EUR i publikowaną o godz. 11 czasu brukselskiego; stawka EURIBOR jest kalkulowana w oparciu o bazę ACT/360 (faktyczna liczba dni dzielona przez 360), zaś rozliczenie ma miejsce po dwóch dniach roboczych od daty zawarcia transakcji,

3) stawkę WIBOR dla kredytów złotych – stawka WIBOR (Warsaw Interbank Offered Rate) – stopa referencyjna ustalana dla pożyczek międzybankowych dla PLN, publikowana o godz. 11 czasu warszawskiego; stawka WIBOR jest kalkulowana w oparciu o bazę ACT/365 (faktyczna liczba dni dzielona przez 365) i powiększoną o stałą w okresie kredytowania marżę Banku.

2. Wysokość marży bankowej określona jest w umowie i ustalona w oparciu o Uchwałę Zarządu Banku w sprawie oprocentowania środków pieniężnych, kredytów i pożyczek w Banku.
3. Stopa procentowa ulega zmianie w okresach 6-miesięcznych, liczonych od dnia podpisania Umowy, przy czym:
 - a. dla ustalenia stopy procentowej na pierwszy okres jako stopę bazową przyjmuje się stawkę LIBOR / EURIBOR / WIBOR 6M notowaną na 2 dni robocze przed podpisaniem Umowy, a zmiana stopy bazowej następuje po 6-ciu miesiącach od podpisania Umowy, ale nie wcześniej niż w dniu spłaty,
 - b. dla ustalenia stopy procentowej na następne 6-miesięczne okresy jako stopę bazową przyjmuje się stawkę LIBOR / EURIBOR / WIBOR 6M notowaną na 2 dni robocze przed zakończeniem poprzedniego okresu.
2. Odsetki naliczane są od kwoty wykorzystanego kredytu wyrażonego w walucie określonej w Umowie.
3. W przypadku kredytu spłacanego w ratach malejących:
 - a. odsetki naliczane są za rzeczywisty okres wykorzystania kredytu, od daty spłaty poprzedniej raty do dnia poprzedzającego datę spłaty następnej raty,
 - b. przyjmuje się, że rok liczy 365 lub 366 dni.
4. W przypadku kredytu spłacanego w ratach równych:
 - a. za okres odsetkowy przyjmuje się miesiąc (30 dni),
 - b. odsetki naliczane są od daty spłaty poprzedniej raty do dnia poprzedzającego o datę spłaty następnej raty,
 - c. przyjmuje się, że rok liczy 360 dni.
5. ***W okresie karencji w spłacie kredytu oraz w okresie realizacji kredytu odsetki naliczane są w sposób określony w ust.(...).***

dowód: załącznik nr 2 do umowy kredytu hipotecznego nr (...) z dnia 2008-09-26 k. 67

Powodowie złożyli również oświadczenie, że jest im w pełni znane oraz wyjaśnione przez bank ryzyko związane ze zmianą kursu waluty, w której zaciągnęli zobowiązanie kredytowe. Nadto oświadczyli, że wyrażają zgodę na ponoszenie powyższego ryzyka. Z treści załącznika nr (...) wynika między innymi, że:

Prowizja przygotowawcza płatna jest w złotych w dniu podpisania umowy, po przeliczeniu kwoty prowizji po kursie sprzedaży dewiz banku wg Tabeli kursów z dnia wpłaty prowizji.

Kredyt uruchamiany jest w złotych, przy jednoczesnym przeliczeniu na wybraną przez kredytobiorcę i określoną w umowie walutę, po kursie kupna dewiz obowiązującym w banku wg Tabeli kursów z dnia uruchomienia transzy kredytu.

W przypadku wzrostu kursu waluty obcej w okresie między dniem zawarcia umowy, a dniem uruchomienia transz kredytu, kwota uruchomionego kredytu wyrażona w walucie wymiennej może być niższa niż kwota określona w umowie. Kwotę kredytu wyrażoną w walucie obniża się w takim stopniu, aby odpowiadała określonej w umowie równowartości kwoty kredytu w PLN. Zmiana kwoty kredytu w walucie w związku ze wzrostem kursu nie wymaga zawarcia aneksu do umowy.

W przypadku spadku kursu waluty obcej w okresie między dniem zawarcia umowy a dniem uruchomienia transz kredytu, kwota uruchomionego kredytu wyrażona w walucie wymiennej może być wyższa niż kwota określona w umowie. Kwotę kredytu wyrażoną w walucie podwyższa się w takim stopniu, aby odpowiadała określonej w umowie

równowartości kwoty kredytu w PLN. Zmiana kwoty kredytu w walucie w związku ze spadkiem kursu wymaga zawarcia aneksu do umowy.

Splata kredytu denominowanego wraz z odsetkami następuje w złotych, w ratach określonych w walucie kredytu z umowy kredytu, wg przeliczenia z dnia wpływu środków na rachunek kredytowy kredytobiorcy, po ustalonym wg Tabeli kursów kursie sprzedaży dewiz obowiązującym w banku w momencie dokonania powyższej operacji.

Wpłacone do banku przed terminem środki przeliczane są na walutę wskazaną w umowie w dniu spłaty określonym w umowie, nie dotyczy przypadku wcześniejszej spłaty z powiadomieniem banku w trybie określonym w (...)

Bank jest uprawniony do dokonania przewalutowania kredytu denominowanego na kredyt złotowy w przypadku postawienia kredytu w stan wymagalności

Bank dokonuje przeliczenia wierzytelności banku na złote po kursie sprzedaży dewiz danej waluty według Tabeli kursów banku, na dzień dokonania czynności, o których mowa w pkt 7. dowód: załącznik nr 4 do Umowy kredytu hipotecznego nr (...)(...) z dnia 26 sierpnia 2008r. k. 69

Ustaień w zakresie przedstawionego powyżej stanu faktycznego, przyjętego za podstawę do przeprowadzonych w dalszej części rozważań prawnych, Sąd dokonał w oparciu o wszechstronną analizę całokształtu zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w zakresie w pełni realizującym inicjatywę dowodową stron, kierując się przy tym dyrektywami określonymi w art. 233 § 1 k.p.c. Sąd w oparciu o przepis art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. pominął dowód z opinii biegłego, albowiem okoliczności na jakie miały być przeprowadzone zgodnie ze sformułowaną tezą dowodową nie miały znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, a przeprowadzenie dowodu prowadziłyby do nieuzasadnionego przedłużenia postępowania.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo zasługiwało na uwzględnienie.

W okolicznościach niniejszej sprawy mamy do czynienia z kredytem denominowanym, którym kwota kredytu jest wyrażona w walucie obcej, a została wypłacona w walucie krajowej według klauzuli umownej opartej na kursie kupna waluty obcej obowiązującym w dniu uruchomienia kredytu, zaś splata kredytu następuje w walucie krajowej. W spornej umowie pomimo określenia wysokości kredytu w walucie obcej (CHF), to już realizacja umowy (wypłata i splata) miała następować w walucie krajowej. Zatem powodowie nie otrzymali i zgodnie z umową nie mieli otrzymać świadczenia w walucie obcej. Świadczenie kredytodawcy miało bowiem zgodnie z umową nastąpić w PLN, a odwołanie się do wartości tego świadczenia w CHF miało jedynie służyć wyliczeniu wysokości rat kredytowych należnych od kredytobiorców i ustaleniu oprocentowania kredytu przy wykorzystaniu zmiennej stopy LIBOR. Brak zatem podstaw do przyjęcia by umowę będącą przedmiotem sporu kwalifikować jako kredyt walutowy. Nie budzi wątpliwości, iż powodowie nie dążyli do pozyskania od kredytodawcy świadczenia w walucie obcej, a ich celem, znanym bankowi co wynika wyraźnie z treści umowy, było uzyskanie kredytu na wymieniony cel. Zgoda powodów na kredyt odwołujący się do CHF wynikała z oferowanych przez bank korzystniejszych warunków, zarówno jeśli chodzi o wymagania co do zdolności kredytowej jak i wysokość oprocentowania, które wpływało na wysokość raty. Brak natomiast przesłanek do uznania, by celem banku było zawarcie umowy, mocą której zobowiązywałby się do świadczenia w walucie obcej. Z treści umowy wynika bowiem, że od początku dla stron było jasne, iż świadczenie banku nastąpi w złotych.

Zgodnie z art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997r. Prawo bankowe, w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia spornej umowy pomiędzy stronami przez umowę kredytu bankowego bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu.

W myśl art. 69 ust. 2 Prawa bankowego, umowa kredytu powinna być zawarta na piśmie i określać w szczególności:

- 1) strony umowy,
- 2) kwotę i walutę kredytu,
- 3) cel, na który kredyt został udzielony,
- 4) zasady i termin spłaty kredytu,
- 5) wysokość oprocentowania kredytu i warunki jego zmiany,
- 6) sposób zabezpieczenia spłaty kredytu,
- 7) zakres uprawnień banku związanych z kontrolą wykorzystania i spłaty kredytu,
- 8) terminy i sposób postawienia do dyspozycji kredytobiorcy środków pieniężnych,
- 9) wysokość prowizji, jeżeli umowa ją przewiduje,
- 10) warunki dokonywania zmian i rozwiązania umowy.

W stanie prawnym obowiązującym w dacie zawarcia spornej umowy możliwym było konstruowanie umów kredytu indeksowanego/ denominowanego kursem waluty obcej – czyli takich, jak kwestionowana umowa. Podstawę zawarcia tej umowy stanowił art. 3 ust. 1 ustawy z 27 lipca 2002 r. Prawo dewizowe (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 679 z późn. zm.) w zw. z art. 358 § 2 k.c., a także ustawa Prawo bankowe. Ten typ umowy został wypracowany w oparciu o zasadę swobody umów, a następnie usankcjonowany ustawowo – ustawą z dnia 29 lipca 2011r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe wprowadzono art. 69 ust. 2 pkt 4a wprost przewidujący umowy o kredyty denominowane lub indeksowane do waluty innej niż waluta polska, o ile taka umowa wskazuje szczegółowe zasady określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego wyliczana jest w szczególności kwota kredytu, wysokość transz i rat kapitałowo-odsetkowych, oraz zasady przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu na walutę obcą. Nadto zmiana ustawy Prawo bankowe dokonana ustawą antyspreadową poprzez dodanie do art. 69 ustępu 3 spowodowała, że w przypadku umowy o kredyt indeksowany lub denominowany do waluty innej niż waluta polska, kredytobiorca może dokonywać spłaty rat kapitałowo-odsetkowych oraz dokonać przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w tej walucie. Przy czym w tym przypadku w umowie o kredyt określa się także zasady otwarcia i prowadzenia rachunku służącego do gromadzenia środków przeznaczonych na spłatę kredytu oraz zasady dokonywania spłaty za pośrednictwem tego rachunku. Do czasu wejścia w życie wskazanej wyżej nowelizacji kredytobiorca nie mógł dokonywać spłat w walucie, do której kredyt był indeksowany lub w której był denominowany, chyba że przewidywała to umowa stron. Należy zaznaczyć, że opisane wyżej zmiany nie oznaczają, iż umowy kredytów indeksowanych lub denominowanych do waluty obcej, które zostały zawarte przed dniem 26 sierpnia 2011r., są nieważne ex lege, co zostało wyczerpująco objaśnione w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob.: wyroki SN z dn. 11 grudnia 2019r., V CSK 382/18; z dn. 1 marca 2017r., IV CSK 285/16; z dn. 22 stycznia 2016r., I CSK 1049/14). Umowa kredytu łącząca strony wskazywała wszystkie essentialia negotii warunkujące jej ważność, w szczególności wysokość kredytu (108.347,70 CHF, jednak nie więcej niż równowartość 220.000.00 zł), walutę kredytu, cel, na który kredyt został udzielony, zasady i termin spłaty kredytu, oprocentowanie kredytu, zasady zwrotu i mechanizm naliczania odsetek. Co do zasady można w umowie określić kwotę kredytu w sposób taki, jak określony w § 2 rozpatrywanej umowy, a to poprzez odwołanie się do waluty obcej jako miernika wartości stanowiącego podstawę wyliczenia kwoty kredytu w złotych - jednakże tylko i wyłącznie pod warunkiem istnienia możliwości precyzyjnego określenia wysokości kwoty kredytu. W powołanym wyżej paragrafie wskazano, że kwota kredytu wynosi 108.347,70 CHF i nie może wynosić więcej niż równowartość 220.000 zł. Skoro w umowie określono warunki przedmiotowo istotne umowy kredytowej to zarzut nieważności umowy z tej przyczyny jest nieuzasadniony.

Należy wskazać, że w świetle utrwalonego poglądu w orzecznictwie i doktrynie, umowy kredytu denominowanego do waluty obcej były w czasie zawarcia spornej umowy dopuszczalne w świetle zasady swobody zawierania umów z art. 353¹ k.c.

Powodowie zawierając umowę kredytu mieli status konsumentów, zgodnie z art. 22¹ k.c., który stanowi, że za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. O statusie konsumenta decyduje brak bezpośredniego związku dokonywanej przez osobę fizyczną czynności prawnej z jej działalnością gospodarczą lub zawodową, a oceny tej dokonywać należy na moment dokonywania czynności prawnej. Zaciągnięcie przez powodów w 2008r. kredytu nie miało związku z prowadzoną działalnością zawodową powódki A. P.. Jak wskazał Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 28 kwietnia 2015r. wydanym w sprawie VI ACa 775/14 „definicja konsumenta dająca się wyinterpretować z art. 22¹ k.c. zawiera cztery elementy. Po pierwsze, konsumentem może być tylko osoba fizyczna, po drugie, musi ona dokonywać czynności prawnej, po trzecie, czynność ta pozostaje w określonej relacji z rolą społeczną tej osoby, a po czwarte, adresatem oświadczenia woli jest przedsiębiorca”. Najistotniejsza jest ocena określonego przez strony postępowania bezpośredniego celu umowy. Związek z działalnością gospodarczą poboczny, incydentalny czy późniejszy nie może zostać uznany za bezpośredni. Co więcej, osoba fizyczna nie powinna być pozbawiona ochrony (przymiotu konsumenta) nawet gdy w momencie zawarcia umowy kredytu prowadzi działalność gospodarczą, jeżeli sama umowa kredytu została zawarta w celu zaspokojenia jej potrzeb mieszkaniowych.

Powodowie kwestionowali postanowienia umowy odnoszące się do denominacji kwoty kredytu oraz rat kapitałowo - odsetkowych, które były zawarte w umowie. Zgodnie z tymi postanowieniami umowy w przypadku wypłaty kredytu albo transzy w walucie polskiej, stosuje się kurs kupna dla dewiz obowiązujący w dniu realizacji zlecenia płatniczego, według aktualnej Tabeli kursów obowiązującej w banku. (§ 18 ust. 1 Zbioru). Raty spłaty kredytu wyrażone są w walucie obcej, ale spłacane w złotych według kursu sprzedaży zgodnie z Tabelą obowiązującą w banku w momencie dokonywania tej operacji (§18 ust. 4 Zbioru). Istota wynikającego z powyższych postanowień umowy mechanizmu denominacji (waloryzacji) sprowadzała się do tego, że przeliczanie kwoty wypłacanego w złotych kredytu i wysokości uiszczanych w złotych rat kapitałowo-odsetkowych i następowała według dwóch różnych kursów walut - tzw. spread walutowy oraz kursów ustalanych jednostronnie i dowolnie przez bank, bez zawarcia w umowie znanych powodom obiektywnych kryteriów, według których miało następować to ustalenie.

Powodowie powoływali się na niedozwolony charakter klauzul przeliczeniowych w umowie – zarówno w kontekście zasad współżycia społecznego, jak i nieważności umowy w całości (ewentualnie poszczególnych jej postanowień) oraz brak możliwości uzupełnienia luki powstałej po usunięciu postanowień abuzywnych.

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. § 2 - Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie. § 3 - Niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. § 4 - Ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje. Klauzulą niedozwoloną jest postanowienie umowy zawartej z konsumentem (lub wzorca umownego), które spełnia (łącznie) wszystkie przesłanki określone w przepisie art. 385¹ k.c.:

- 1) nie jest postanowieniem uzgodnionym indywidualnie,
- 2) nie jest postanowieniem w określającym główne świadczenia stron;

3) kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

Kwestionowane postanowienia - klauzule denominacyjne (waloryzacyjne) określały główne świadczenia stron w rozumieniu art. 385¹ § 2 zd. drugie k.c. Pojęcie głównych świadczeń stron wiązać należy z ustawowo określonymi elementami przedmiotowo istotnymi wyróżniającymi dany typ umowy nazwanej (essentialia negotii). W przypadku umowy o kredyt z art. 69 prawa bankowego wynika, że tak rozumianymi głównymi świadczeniami stron są: po stronie kredytodawcy - oddanie do dyspozycji kredytobiorcy oznaczonej kwoty pieniężnej na oznaczony czas z przeznaczeniem na oznaczony w umowie cel, a po stronie kredytobiorcy - wykorzystanie udostępnionej mu kwoty kredytu zgodnie z umówionym celem, zwrot kwoty kredytu, zapłata odsetek kapitałowych i prowizji. W przypadku umów o kredyt denominowany do waluty obcej, zawarte w tych umowach klauzule waloryzacyjne, takie jak te, które kwestionowali powodowie, służą oznaczeniu w pierwszej kolejności salda zadłużenia w CHF ustalanego według kursu kupna, a w następnej kolejności - wysokości poszczególnych rat ustalanych według kursu sprzedaży CHF, a w rezultacie służą ustaleniu kwoty, którą kredytobiorca ma zwrócić bankowi. Określają więc one - i to w sposób bezpośredni - główne świadczenie kredytobiorcy wynikające z umowy kredytu, czyli kwotę podlegającą zwrotowi tytułem spłaty kredytu.

Z utrwalonego już orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz Sądu Najwyższego wynika przy tym, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019r., V CSK 382/18, LEX nr 2771344 i tam powołane orzecznictwo). Za takie uznawane są m.in. postanowienia, które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy - konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019r., V CSK 382/18, LEX nr 2771344 i tam powołane orzecznictwo, w tym wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 3 października 2019r. w sprawie C-260/18, Kamil Dziubak i Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG, pkt 44).

Postanowienia umowne określające główne świadczenia stron mogą stanowić postanowienia niedozwolone, jeżeli nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

W niniejszej sprawie postanowienia umowy, odwołujące się do bliżej nieokreślonych kursów obowiązujących w banku począwszy od uruchomienia kredytu, poprzez okres spłat poszczególnych rat nie określały stałego i jednoznacznego obiektywnie weryfikowalnego kryterium przeliczeniowego. Treść umowy i zbioru wskazuje jednoznacznie na brak określenia sposobu wyliczenia kursów wpływających na wysokość bieżących rat i wysokości zobowiązania kredytobiorców z tytułu kapitału kredytu. Jeżeli nawet pozwany posiadał jakieś wewnętrzne zasady określające mechanizm tych przeliczeń, to zasady te nie tylko mogły być zmienne zależności od potrzeb banku, ale nie zostały ujęte w umowie i podane do wiadomości strony powodowej – nie zostały zatem uzgodnione. Samo podanie, że kursy ustala bank nie jest wystarczające i nie daje konsumentowi żadnych konkretnych danych, pozwalających na ocenę rzeczywistych możliwych skutków ekonomicznych przez cały okres trwania umowy. Bez znaczenia jest przy tym, czy kwestia ta na etapie zawierania umowy była przedmiotem zainteresowania powodów – obowiązek informacyjny oraz obowiązek jasnego i jednoznacznego sformułowania postanowień umownych jest obowiązkiem bezwzględny przedsiębiorcy.

Tym samym postanowienie umowne określające główne świadczenie stron w postaci obowiązku zwrotu kredytu i uiszczenia odsetek nie było jednoznacznie określone w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13 z 5 kwietnia 1993r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.

Otwiera to drogę do oceny kwestionowanych postanowień umownych pod kątem art. 385¹ § 1 zd.1 k.c. oraz art. 3 ust.1 Dyrektywy 93/13, który stanowi, że warunki umowy mogą być uznane za nieuczciwe, jeżeli stoją w sprzeczności

z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta.

Istotą dobrych obyczajów jest szeroko rozumiany szacunek dla drugiego człowieka. W stosunkach z konsumentami powinien wyrażać się on informowaniem o wynikających z umowy uprawnieniach, niewykorzystywaniem uprzywilejowanej pozycji profesjonalisty przy zawieraniu umowy i jej realizacji, rzetelnym traktowaniu konsumenta jako równorzędnego partnera umowy. Za sprzeczne z dobrymi obyczajami można więc uznać działania zmierzające do niedoinformowania, dezorientacji, wywołania błędnego przekonania u konsumenta, wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności. Działania te potocznie określa się jako nieuczciwe, nierzetelne, odbiegające in minus od przyjętych standardów postępowania. Naruszenie interesów konsumenta wynikające ze sprzeczności z dobrymi obyczajami musi być zarazem rażące, a więc szczególnie doniosłe. Pojęcie interes konsumenta należy rozumieć szeroko, nie tylko jako niekorzystne ukształtowanie jego sytuacji ekonomicznej. Należy tu uwzględnić także takie aspekty, jak niewygodę organizacyjną, stratę czasu, nierzetelne traktowanie, czy naruszenie prywatności konsumenta (por. wyrok SN z dnia 8 czerwca 2004r., I CK 635/03, LEX nr 846537, wyrok SA w Warszawie z dnia 23 sierpnia 2011r., VI ACa 262/11, LEX nr 951724; por. M. Bednarek (w:) System prawa prywatnego, t. 5, s. 768- 769; E. Łętowska, Prawo umów konsumenckich, s. 341).

Postanowienia umowy i zbioru nie określały precyzyjnie rzeczywistej wysokości udzielonego kredytu po przeliczeniu do waluty obcej a także świadczeń kredytobiorcy, w sposób możliwy do ustalenia w oparciu o czynniki obiektywne, niezależne od kredytodawcy. W momencie podpisania umowy przeciętny, rozsądny konsument nie był w stanie stwierdzić, jak zostanie wyznaczony kurs CHF będący podstawą przeliczenia wypłaconej kwoty kredytu, a następnie wysokości spłacanych rat co uniemożliwiono konsumentom prawidłowe i jednoznaczne określenie wysokości uzyskanego kredytu i raty, jaką powinni zapłacić bankowi, bądź jednoznacznych podstaw do jej ustalenia. Zatem na podstawie zapisów umowy i zbioru, powodowie nie byli w sposób racjonalnie uzasadniony określić wysokości własnego zobowiązania, a tym samym ocenić skutków ekonomicznych wynikających z zawartej umowy kredytowej, a także ryzyka związanego z podpisaniem umowy. Denominacja kredytu do waluty obcej nie może się jednak wiązać z przyznaniem jednej ze stron umowy kredytu (bankowi) uprawnienia do dowolnego, jednostronnego, nieograniczonego postanowieniami umowy kształtowania wysokości zobowiązania drugiej strony umowy (kredytobiorcy). Umowa stron w tym zakresie nie była jednoznacznie określona w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., pozostając w sprzeczności z wymogiem prostoty i jasności zapisów umownych które winny spełniać kryteria umożliwiające kredytobiorcy zrozumienie w pełni zapisów umowy i oszacować konsekwencje finansowe zawartej umowy. Nie zmieniła tego okoliczność, że powodowie złożyli oświadczenie, w którym potwierdzili, że zostali zapoznani z kwestią ryzyka zmiany stopy procentowej i ryzyka kursowego, mającymi wpływ na wysokość zobowiązania z umowy oraz wysokość rat i są świadomi ich ponoszenia, skoro nie wykazano rzetelnego wyjaśnienia im tych okoliczności.

Aby uznać dane postanowienie umowne za abuzywne niezbędne jest aby kształtowały one prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść i okoliczności zawarcia (por. uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 20 czerwca 2018r., III CZP 29/17, OSNC 2019/1/2). Zapisy umowy odnosiły się do wskazanej Tabeli kursów walut obcych stosowanej u pozwanego, jednakże sytuacja, w której bank w sposób jednostronny i nieograniczony określa wysokość kursów kupna i sprzedaży walut, na podstawie których jest następnie ustalana wysokość wypłaconego kredytu i świadczenia konsumenta (raty), godzi w równowagę kontraktową stron wprowadzając daleko idącą dysproporcję praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta. Zatem kwestionowane przez powodów postanowienia umowy są sprzeczne z dobrymi obyczajami. Pozwany bank nie mógłby bowiem racjonalnie spodziewać się, iż kredytobiorca zgodziłby się na powyższe postanowienia w drodze negocjacji indywidualnych, gdyby w sposób zrozumiały, prostym językiem przedstawiono mu wyżej wymienione konsekwencje i ryzyka dotyczące w istocie braku przewidywalności poziomu waluty indeksowanej w dłuższej perspektywie czasowej. Powyższe postanowienia umowy i Zbioru uznać należy za godzące w równowagę kontraktową, nierównomiernie rozkładając prawa i obowiązki między stronami przedmiotowej umowy (por.. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020/7-8/64).

Przyznają bowiem pozwanemu uprawnienie do jednostronnego kształtowania wysokości świadczeń stron, poprzez stosowanie bliżej niesprecyzowanego mechanizmu przeliczenia waluty, zarówno kwoty kredytu, jak i raty kapitałowo - odsetkowych. Mechanizm ten kształtowany jest bowiem poprzez odesłanie do kursów walut ustalanych każdorazowo na podstawie tabeli sporządzanej przez bank, w oparciu o nieustalone z pozwaną kryteria, które nie są transparentne, nie spełniają wymogu wyrażenia ich prostym i zrozumiałym językiem.

Kwota kredytu w tej umowie określona została określona w CHF. W praktyce kwota ta nigdy nie została wypłacona powodom, którzy otrzymali kwotę wyrażoną w złotych polskich. Nie mogli oni wnioskować o wypłatę bezpośrednio kwoty wskazanej w umowie. Funkcjonalnie kredyt ten nie różnił się od kredytu indeksowanego w walucie obcej.

Konsekwencją abuzywności postanowień umownych jest brak związania nimi powodów co determinuje konieczność pominięcia kursów walut obcych ustalanych jednostronnie przez bank. W umowie powstaje zatem luka, powodująca brak możliwości przeliczenia zobowiązania pozwanych do CHF. Tym samym dochodzi do niemożności określenia zarówno wysokości wykorzystanego kapitału, jak i poszczególnych rat.

Skoro zatem w umowie powstaje luka, która uniemożliwia jej funkcjonowanie, konieczne jest ustalenie, czy istnieje możliwość jej uzupełnienia..

Zdaniem Sądu w niniejszym przypadku brak jest podstaw, aby w miejsce abuzywnych klauzul waloryzacyjnych wprowadzać inny miernik wartości.

W orzeczeniu Kasler (C 26/13) Trybunał dopuścił zastąpienie nieuczciwego warunku dyspozytywnym przepisem krajowym jedynie wówczas, gdy wyeliminowanie nieuczciwego warunku oznacza na mocy prawa krajowego unieważnienie całej umowy (co zdaniem Sądu ma miejsce w niniejszej sprawie) oraz kumulatywnie jeżeli unieważnienie to naraża konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje (co jak wynika z jednoznacznego stanowiska kredytobiorców podtrzymanego po udzieleniu informacji o możliwych konsekwencjach w niniejszej sprawie nie zachodzi).

Z kolei z orzeczenia TSUE w sprawie Dziubak (c – 260/18) wynika, że:

a) w przypadku ustalenia, że w umowie zostało zawarte postanowienie niedozwolone w rozumieniu dyrektywy (którą implementowały do polskiego porządku prawnego przepisy art. 385¹ i nast. k.c.), skutkiem tego jest wyłącznie wyeliminowanie tego postanowienia z umowy, chyba że konsument następnie je zaakceptuje (...),

b) w drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie w miejsce postanowienia niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym albo przepisem, który można by zastosować za zgodą stron, o ile brak takiego zastąpienia skutkowałby upadkiem umowy i niekorzystnymi następstwami dla konsumenta, który na takie niekorzystne rozwiązanie się nie godzi (pkt 48, 58 i nast. wyroku (...)),

c) nie jest możliwe zastąpienie postanowienia niedozwolonego przez odwołanie się do norm ogólnych prawa cywilnego, nie mających charakteru dyspozytywnego, gdyż spowodowałyby to twórczą interwencję, mogącą wpłynąć na równowagę interesów zamierzoną przez strony, powodując nadmierne ograniczenie swobody zawierania umów (dotyczy m.in. art. 56 k.c., art. 65 k.c. i art. 354 k.c. - por. w szczególności pkt 57-62 wyroku (...)),

d) w przypadku ustalenia, że wyeliminowanie postanowień niedozwolonych powoduje zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy, nie ma przeszkód, aby przyjąć, zgodnie z prawem krajowym, że umowa taka nie może dalej obowiązywać (por. w szczególności pkt 41-45 wyroku (...)),

e) nawet jeżeli skutkiem wyeliminowania niedozwolonych postanowień miałyby być unieważnienie umowy i potencjalnie niekorzystne dla konsumenta następstwa, decyzja co do tego, czy niedozwolone postanowienia mają obowiązywać, czy też nie, zależy od konsumenta, który przed podjęciem ostatecznej decyzji winien być poinformowany o takich skutkach (por. w szczególności pkt 66-68 wyroku (...)).

Przenosząc zatem powyższe uwagi na stan faktyczny niniejszej sprawy należy wskazać, że brak możliwości stosowania norm o charakterze ogólnym nie pozwala na sięgnięcie do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.), które w odniesieniu do innych stosunków prawnych pozwalały na ustalenie wartości świadczenia określonego w walucie obcej np. przez odniesienie się do tej waluty według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski. Nie ma przy tym możliwości sięgnięcia po przepis art. 358 § 2 k.c., który posługuje się takim właśnie kursem w przypadku możliwości spełnienia świadczenia wyrażonego w walucie obcej. Wspomniany przepis nie obowiązywał w dacie zawarcia umowy (wszedł w życie z dniem 24 stycznia 2009r.), zaś uznanie pewnych postanowień umownych za niedozwolone skutkuje ich wyeliminowaniem z umowy wprawdzie następnie, ale ze skutkiem już od daty jej zawarcia, co czyni niemożliwym zastosowanie przepisu, który wówczas nie obowiązywał.

Ostatecznie zatem - skoro w niniejszej sprawie po wyłączeniu nieuczciwych warunków, ze względu na zmianę charakteru umowy nie jest możliwe jej obowiązywanie, a brak jest zgody na ich zastąpienie – umowę należało uznać za nieważną od początku.

W świetle art. 189 k.p.c. zasadniczą przesłanką zasadności powództwa o ustalenie jest istnienie interesu prawnego w zgłoszeniu żądania ustalenia. Zawarta pomiędzy stronami umowa kredytowa wygenerowała długoterminowy stosunek prawny, który nie został dotychczas wykonany w całości. Ewentualne uwzględnienie roszczeń kredytobiorcy o zapłatę (zwrot) należności spełnionych dotychczas na rzecz banku nie reguluje w sposób definitywny wzajemnych relacji stron. Tymczasem stwierdzenie nieważności umowy przesądza nie tylko o możliwości domagania się zwrotu już spełnionych świadczeń, lecz również w sposób ostateczny o braku obowiązku spełniania na rzecz banku świadczeń w przyszłości, a więc o zezwoleniu na zaprzestanie spłaty kolejnych rat kredytu. Ustalające orzeczenie sądu znosi więc wątpliwości stron i zapobiega dalszemu sporowi o roszczenia banku wynikające z umowy. Na tym zaś polega interes prawny powodów w rozumieniu art. 189 k.p.c.

Ponieważ żądanie główne zostało uwzględnione w całości, nie było podstaw do oceny żądania ewentualnego.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. i § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie z dnia 22 października 2015r. (10.800 zł stawka minimalna wynagrodzenia pełnomocnika, 34 zł opłaty skarbowe od pełnomocnictw oraz 1.000 zł opłata od pozwu).

Gliwice, dnia 22 maja 2023r.

SSO Katarzyna Banko

.

.